

Kijk omhoog, niet omlaag

Numeri 21.4-9; Johannes 3.14-21

Rev Dr Jos M. Strengholt

Maadi 2009; Heliopolis 2012, 2015

Het was midden in de nacht toen Nicodemus, een Joodse godsdienstige leider, naar Jezus kwam voor een goed theologisch gesprek. Hier in het Midden-Oosten begrijpen we heel goed dat de avond, zeker in de zomer, de beste tijd is voor zulke gesprekken.

"Rabbi, wij weten dat U van God gekomen bent als Leraar..." (Joh. 3.2), zo opent Nicodemus voorzichtig het gesprek, bijna alsof hij een schaakpartij met woorden begint. Lees Johannes 3 thuis nog eens helemaal door. In dat gesprek probeert Jezus Nicodemus stap voor stap van nieuwsgierigheid te brengen naar een persoonlijke kennis van het Koninkrijk van God en naar een vernieuwd leven.

Eigenlijk zegt Jezus tegen hem: "Nicodemus, je bent opgegroeid in de godsdienst. Je hoort bij het heilige volk Israël. Maar dat betekent nog niet dat je vanzelf toegang hebt tot God. Je moet van boven geboren worden. God moet werkelijk je Vader worden. Je hele leven moet eerst op zijn kop gezet worden." Dat zijn woorden die niet alleen voor Nicodemus gelden, maar ook voor ons, mensen die in de kerk zijn opgegroeid.

1. God stuurt slangen om het volk te straffen

Nicodemus begrijpt dit nog niet. Daarom gebruikt Jezus het verhaal van de giftige slangen uit de Schriften van Israël om duidelijk te maken wat Hij bedoelt. Nicodemus kende dat verhaal natuurlijk goed en hij keek ernaar zoals iedere Israëliet dat deed: als een duidelijk bewijs van Gods genade.

In Psalm 107 bezingt Israël deze gebeurtenis in de woestijn. "Want Zijn goedertierenheid is voor eeuwig." Daarmee wordt Gods goedheid bedoeld voor mensen die die goedheid helemaal niet verdienen. Voor Israël, voor Nicodemus en ook voor Jezus stond vast dat Israël het niet verdiende om van de slangen gered te worden. Eigenlijk hadden ze de dood verdiend.

Nadat het volk uit de slavernij in Egypte was bevrijd, werd het onderweg door de woestijn ongeduldig. Sommige vertalingen zeggen ook dat het volk moedeloos, ontmoedigd of wanhopig werd. En vanuit die houding begonnen ze zich tegen God en tegen Mozes te keren. Ze zeiden:

Waarom hebt u ons uit Egypte laten optrekken om in de woestijn te sterven? Want er is geen brood en geen water, en onze ziel heeft een afkeer van dit waardeloze brood." (Num. 21.5)

Let erop waarover ze klagen. Dat "waardeloze brood" was juist het manna dat God iedere dag in zijn goedheid uit de hemel liet regenen.

Er is helemaal niets mis mee om God te vragen: "Waarom?" Dat is een heel menselijke en eerlijke vraag. Maar Israël deed meer dan dat. Ze beschuldigden God. Ze gaven Hem de schuld dat Hij hen uit Egypte had weggehaald. En daarvoor hield God hen verantwoordelijk.

Veel mensen hebben tegenwoordig moeite met het idee dat God straft. We zien liever alleen een God van liefde en goedheid. Een God die oordeelt past niet zo goed bij onze tijd. Maar bedenk eens:

wat betekent het eigenlijk als God ons alleen maar vriendelijk op de schouder klopt en zegt: "Je doet het prima", terwijl Hij ons nooit terecht zou wijzen wanneer wij dat nodig hebben?

Opvallend genoeg hebben we misschien moeite met Gods oordeel, maar iedereen die leiding geeft aan anderen weet hoe belangrijk verantwoordelijkheid is. Ik las eens in een artikel over management:

Je krijgt waarvoor je beloont. Gedrag wordt gestuurd door de gevolgen ervan. Als je wilt dat mensen zich op een bepaalde manier gedragen, zul je goed gedrag moeten waarderen en belonen. Als ze zich niet gedragen zoals gewenst, moeten ze worden gecorrigeerd of aangesproken. Het belang van verantwoordelijkheid kan nauwelijks overschat worden.

Dat is natuurlijk een principe uit de bedrijfswereld, maar het geldt eigenlijk overal. Zonder verantwoordelijkheid is er geen gezond functioneren. En als u daar anders over denkt, dan hebt u waarschijnlijk nog nooit leidinggegeven aan mensen of kinderen opgevoed.

De Bijbelse kijk op de wereld — niet alleen in het Oude Testament maar net zo goed in het Nieuwe Testament, en zeker ook in het onderwijs van de Heere Jezus — is dat ieder mens verantwoording moet afleggen aan God.

Wanneer het gaat over terroristen van ISIS of Boko Haram hebben de meeste mensen er geen moeite mee dat God rechtvaardig oordeelt. Moeilijker wordt het wanneer het dichterbij komt en wijzelf onder datzelfde oordeel blijken te vallen.

Toch kunnen we niet om de Bijbelse boodschap heen. Het christelijk geloof leert dat er absolute normen zijn voor goed en kwaad, en dat het overtreden daarvan gevolgen heeft die uiteindelijk zelfs eeuwig zijn. Dat zien we heel duidelijk terug in het verhaal van de giftige slangen.

Opvallend is dat God juist slangen gebruikt als straf. Waarom slangen? Waarschijnlijk waren ze een herinnering aan Egypte, waar de slang één van de belangrijkste goden was.

De god van de Nijldelta, waar Israël eeuwenlang als slaaf had geleefd, en ook het symbool van de farao zelf, was de cobra. Op de kroon van de farao uit Noord-Egypte zie je altijd een opgerichte slang. Soms werd die slang zelfs op een staf afgebeeld.

God wilde dat Israël definitief brak met Egypte. Maar Israël verlangde steeds weer terug naar dat land. Na vierhonderd jaar wonen in Egypte zaten de cultuur en de goden van Egypte diep in hun hart.

Dat zagen we bijvoorbeeld toen het volk in de woestijn het gouden kalf maakte en daarmee de Egyptische stiergod Apis vereerde.

Steeds opnieuw horen we dezelfde klacht: "Laten we teruggaan naar Egypte." Ook nu laten ze opnieuw zien hoeveel ze nog aan dat land gehecht zijn, terwijl God hen juist daaruit had bevrijd. En dan lijkt God als het ware te zeggen:

"Willen jullie terug naar Egypte? Goed dan, dan krijgen jullie Egypte."

Israëls opstand werkte uiteindelijk tegen henzelf. Ze verlangden naar Egypte en kregen Egypte. Mensen die hun eigen weg willen gaan en niet willen luisteren naar de richtlijnen van hun Schepper,

mensen die afstand nemen van de liefdevolle raad van hun hemelse Vader, moeten niet verbaasd zijn wanneer ze uiteindelijk de bittere vruchten daarvan oogsten.

2. Een tweede kans voor Nicodemus

Maar God is altijd barmhartig voor mensen die naar Hem terugkeren. Israël verdiende het niet om van de giftige slangen gered te worden. Toch bood God, toen het volk zijn zonde beleet, in zijn genade een uitweg.

Wij zijn allemaal struikelende zondaars. Daarom belijden wij telkens opnieuw onze zonden. "Barmhartige God, wij belijden dat wij tegen U gezondigd hebben, in gedachten, woorden en daden, door wat wij gedaan hebben en door wat wij hebben nagelaten." En vervolgens schenkt God vergeving.

Mozes moest een koperen slang maken en die op een staak zetten. Iedereen die door een slang gebeten was, moest daarnaar kijken om in leven te blijven. Uit liefde zegt God als het ware: "Dit is de oplossing. Kijk ernaar. Doe wat Ik zeg, en je zult leven."

God gaf Israël opnieuw een kans. Of was het inmiddels de vijfde kans? De twintigste? Of had God hen al duizenden keren vergeven? Steeds opnieuw bewees Hij zijn genade. En deze keer hoefde het volk alleen maar te kijken naar de koperen slang die Mozes had gemaakt.

Maar eigenlijk is "alleen maar kijken" misschien wat te eenvoudig gezegd. Een Joodse Targum, een oude uitleg van dit Bijbelgedeelte, wijst op iets heel treffends. Als je gevaar loopt door slangen, waar kijk je dan vanzelf? Naar beneden natuurlijk, naar de grond. Juist in zo'n situatie alleen maar omhoog kijken vraagt groot geloof.

Ook aan ons heeft God een eenvoudige oplossing gegeven. Eenvoudig voor ons, maar onvoorstelbaar kostbaar voor Hem. Zijn barmhartigheid heeft een prijs. Die prijs heeft Hij Zelf betaald op Goede Vrijdag.

Jezus wijst hier naar Zichzelf. Hij is de oplossing die God op Golgotha heeft gegeven, verhoogd aan het hout.

En zoals Mozes de slang in de woestijn verhoogd heeft, zo moet de Zoon des mensen verhoogd worden, opdat ieder die in Hem gelooft, niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft." (Joh. 3.14-15)

God wilde dat Jezus Christus verhoogd zou worden. Hij maakte het kruis van Christus tot het middelpunt van de wereldgeschiedenis. Jezus stierf op een bepaald moment, op een bepaalde plaats. Maar omdat Hij de Zoon van God is, heeft zijn sterven een betekenis die alle tijden en alle plaatsen omvat.

Gods genade strekt zich uit in alle richtingen van de geschiedenis, zowel door de tijd als over de hele wereld. Ze geldt voor alle generaties en heeft gevolgen voor heel de schepping.

Er zat iets merkwaardigs in de oplossing die God aan Israël gaf. De mensen werden gebeten door slangen, en om niet te sterven moesten ze juist naar een slang kijken. De oplossing leek op het probleem.

Ook Jezus aan het kruis weerspiegelt volgens het christelijk geloof al twintig eeuwen lang het probleem van de mens. Onze opstandigheid tegen God wordt zichtbaar in Christus aan het kruis.

Hoe kan dat? Paulus zegt:

Want Hem Die geen zonde gekend heeft, heeft Hij voor ons tot zonde gemaakt, opdat wij zouden worden gerechtigheid van God in Hem. (2 Kor. 5.21)

Het vlekkeloze Lam van God werd geslacht.

Op dat donkere moment in de geschiedenis — wat wij Goede Vrijdag noemen — sloot God als het ware Zijn ogen. Het werd donker over het land, omdat de HEERE de ongerechtigheid van ons allen op Hem had doen neerkomen.

Jezus werd, net als die slang, aan een paal gehangen, zodat wij, die de vergeving niet verdienen, toch vergeving kunnen ontvangen en een nieuw leven kunnen krijgen.

Johannes noemt dit de liefde van God.

God had de wereld zó lief dat Hij deze mogelijkheid gaf om opnieuw te beginnen. Een mogelijkheid tot genezing, herstel en een nieuw leven. Voor iedereen die ervaart dat zijn leven versleten is. Voor iedereen die vergeving nodig heeft.

Voor mensen zoals wij.

3. Eeuwige verlossing

De vergeving en genezing die Israël in de woestijn ontving, kwamen natuurlijk niet door een koperen slang. Vergeving was een genadegave van God, bestemd voor mensen die op Hem vertrouwden, en gegrond op het offer van Jezus Christus, dat vele eeuwen later gebracht zou worden.

Voor Israël lag dat offer nog ver in de toekomst. Maar voor God geldt geen verleden of toekomst zoals voor ons. In zijn eeuwige heden strekt het offer van Jezus Christus zich uit, zowel terug als vooruit door de menselijke geschiedenis. Toen Jezus aan het kruis stierf in Jeruzalem, was zijn offer op hetzelfde moment werkzaam in Gods eeuwige hemelse heiligdom, omdat de Zoon van God Zelf gestorven was.

De vergeving die God ons vandaag schenkt, wanneer wij bidden, geloven en deelnemen aan het Heilig Avondmaal, berust niet op de schoonheid van onze gebeden of op de oprechtheid van ons hart.

Alle vergeving die God ons vandaag schenkt, is gegrond op het offer van Christus. Hij heeft het recht hersteld. Hij heeft de schuld gedragen.

Het enige wat wij hoeven te doen, is geloven. Door het geloof worden wij verbonden met Christus en met dat historische gebeuren. Door het geloof richten wij onze blik op Hem aan het kruis, en onze zonden worden vergeven. God vernieuwt ons leven, met het oog op de eeuwigheid.

Meer dan op welke andere manier ook gebruikt God het Heilig Avondmaal, wanneer wij het gelovig ontvangen, om ons te verbinden met dat hemelse offer. Hier komen wij samen om God te aanbidden en deel te krijgen aan zijn eeuwige oplossing voor onze zonde en aan de vernieuwing van ons leven.

Onze avondmaalstafel is Golgotha. Onze avondmaalstafel is het altaar in Gods hemelse heiligdom. Het is geen herhaling van het offer, maar een deelname eraan.

Conclusie

De mogelijkheid om steeds weer opnieuw te beginnen is het grote geschenk van Goede Vrijdag, dat onze barmhartige God ons geeft.

In het verhaal van Israël in de woestijn hoefden de mensen die ziek waren en God om vergeving vroegen alleen maar op te kijken naar de staak met de slang.

In het Evangelie van Johannes lezen we dat mensen die een nieuw begin willen maken, die verbonden willen worden met God, met zijn Koninkrijk en met het eeuwige leven, alleen maar hun vertrouwen hoeven te stellen op Jezus Christus.

Kijk omhoog, kijk naar Hem.

Daar zit een belangrijke les in. We kunnen niet ontkennen dat wij zondige mensen zijn. Maar de oplossing is niet dat wij voortdurend naar onze eigen tekortkomingen blijven kijken, er moedeloos van worden of onszelf blijven veroordelen.

Wanneer ik in de spiegel kijk, zie ik een mens die moreel op allerlei manieren tekortschiet. Maar als wij ons voortdurend blijven richten op onze onvolmaaktheid, helpt dat ons niet verder. Integendeel, het trekt ons alleen maar verder naar beneden.

Onze blik moet gericht zijn op Jezus.

Kijk niet voortdurend naar beneden, naar je mislukkingen, maar kijk omhoog naar Hem, onze Redder.

En wanneer wij in geloof knielen om het Heilig Avondmaal te ontvangen, om Gods gave van leven te ontvangen in brood en wijn, worden wij opnieuw verbonden met Hem op dat beslissende moment in de wereldgeschiedenis: aan de voet van zijn kruis, waar God ons zijn kostbare gaven schenkt:

zijn vergeving,
zijn barmhartigheid,
zijn liefde,
en zijn kracht om te leven.

+ In de Naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest. Amen.